

PATVIRTINTA

Vilniaus Gedimino technikos universiteto
rektorius 2016 m. gruodžio 6 d. įsakymu
Nr. 1231

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETO ATVIROSIOS PRIEIGOS PRIE DUOMENŲ IR MOKSLO PUBLIKACIJŲ GAIRĖS

I SKYRIUS BENDROSIS NUOSTATOS

1. Vilniaus Gedimino technikos universitetas (toliau – VGTU) remia Europos Sąjungos politiką¹ dėl atvirosios prieigos prie mokslo tyrimų rezultatų, gautų už viešąsias lėšas, ir galimybes vartotojui juos gauti be jokių finansinių, techninių ar teisinių apribojimų.

2. VGTU pritaria galimybei laisvai atlikti paieškas atvirosios prieigos publikacijose ir (ar) su jomis susijusiuose duomenyse, taip pat pritaria šių mokslo rezultatų pakartotinio naudojimo (pernaudojimo) galimybei pasitelkiant automatines dokumentų turinio analizės priemones tiek, kiek tai neprieštarauja autorių ir kitų šalių teisėms.

3. VGTU siekia skleisti informaciją apie atvirąją prieigą ir jos naudą tarp mokslininkų ir vartotojų, palaiko ir remia pasaulines, nacionalines, regionines ir institucines atvirąją prieigą skatinančias iniciatyvas.

4. VGTU deklaruoja atvirosios prieigos prie mokslo rezultatų gairės (toliau – gairės) atsiliepdama į Europos Sąjungos mokslo tyrimų ir inovacijų programos „Horizontas 2020“ atvirosios prieigos gaires² bei Lietuvos mokslo tarybos parengtas Atvirosios prieigos prie mokslo publikacijų ir duomenų gaires³.

II SKYRIUS GAIRIŲ TIKSLAS, SIEKINIAI, TAIKYMO SRITIS

5. Gairių tikslas – paskelbti VGTU poziciją dėl atvirosios prieigos ir pateikti universiteto mokslininkams, vykdančioms mokslo tyrimų ir sklaidos projektus, esminius principus dėl atvirosios prieigos suteikimo prie mokslo publikacijų ir duomenų, gautų už viešąsias lėšas.

6. Gairių siekiniai:

6.1. užtikrinti mokslo tyrimų rezultatų ir mokslo žinių sklaidą;

6.2. skatinti aktyvesnį mokslininkų bendradarbiavimą, mažinti galimai vienodų ir nekoordinuotų tyrimų skaičių;

6.3. didinti mokslo tyrimų rezultatų patikimumą, skaidrų duomenų gavimą ir palaikymą, puoselėti akademinę etiką;

6.4. palengvinti sąveiką tarp mokslo ir verslo, mokslo ir politikos formuotojų bei socialinių partnerių;

6.5. sudaryti sąlygas didesnei mokslo rezultatų socialinei ir ekonominei gražai.

7. Gairės taikomos mokslo tyrimų metu surinktiems duomenims, paskelbtoms publikacijoms vykdančioms mokslo tyrimų ir sklaidos projektus, finansuotus viešosiomis lėšomis.

¹ Europos Komisijos 2012 m. liepos 17 d. rekomendacija dėl prieigos prie mokslinės informacijos ir tos informacijos išsaugojimo (2012/417/ES) -<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012H0417&from=LT>

² Atvirosios prieigos gairės prie mokslo publikacijų ir tyrimų duomenų programoje „Horizontas 2020“ – http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/grants_manual/hi/oa_pilot/h2020-hi-oa-pilot-guide_en.pdf

³ Lietuvos mokslo tarybos 2016 m. vasario 29 d. nutarimas Nr. VIII-2 „Dėl atvirosios prieigos prie mokslo publikacijų ir duomenų gairių patvirtinimo“

III SKYRIUS SĄVOKOS

8. Gairėse vartojamos šios sąvokos:

8.1. **Atviroji prieiga** prie mokslo publikacijų ir duomenų (angl. *Open Access*) (toliau – atviroji prieiga) – nemokama ir nevaržoma prieiga internete prie mokslo publikacijų, tyrimų duomenų ir kitos publikuotos bei nepublikuotos kokybiškos recenzuotos mokslo tyrimų medžiagos, kurią kiekvienas vartotojas gali laisvai skaityti, kopijuoti ir atlikti automatizuotą turinio analizę⁴ nepažeisdamas autorių teisių.

8.2. **Atvirosios prieigos talpykla** (toliau – talpykla) – techninė infrastruktūra, kurioje saugomos ir atveriamos mokslo publikacijos ir (ar) su jomis susiję ar atskirai pateikti mokslo tyrimų duomenys kartu pateikiant metaduomenis. Talpyklos gali būti nacionalinės, institucinės, teminės ar specializuotos, plačiai pripažįstamos atitinkamos mokslo srities akademinės bendruomenės.

8.3. **Atvirosios prieigos žurnalai** – elektroniniai moksliniai žurnalai, kurių visi straipsniai yra recenzuoti ir atvirai, be papildomų mokesčių vartotojui prieinami internete. Vartotojas, jeigu leidžia kūrybinių bendrijų licencijos (angl. trumpinys CC-BY)⁵, gali, remdamasis šiais straipsniais, kurti išvestinius kūrinius.

8.4. **Auksinis kelias** – mokslo straipsnių paskelbimas atvirosios prieigos žurnaluose, kai paskelbtą publikaciją galima skaityti nesumokėjus mokesčio, nes publikavimo išlaidos padengiamos ne iš prenumeratorių, bet iš kitų šaltinių.

8.5. **Duomenys** – mokslo tyrimų metu sukaupti ir (ar) gauti rezultatai, kurie gali būti pateikiami ir atveriami drauge su jais pagrįstomis publikacijomis arba laikomi talpyklose, prieigą prie kurių numato talpyklą administruojanti institucija. Duomenys turi turėti identifikatorių ir metaduomenis.

8.6. **Embargo laikotarpis** – laikotarpis (angl. *embargo*) nuo mokslo rezultatų paskelbimo (dažniausiai – publikacijos forma) iki to laiko, kai leidėjas leidžia publikuotą tekstą paskelbti talpykloje ar kitaip suteikti prie jo atvirąją prieigą.

8.7. **Identifikatorius** – unikalusis ir nuolatinis skaitmeninis objekto identifikatorius (angl. *Digital Object Identifier, Persistent Identifier* ir kt.), naudojamas mokslinės informacijos vienetui skaitmeninėje erdvėje atpažinti.

8.8. **Hibridinį atvirosios prieigos modelį taikantys žurnalai** – mokslo žurnalai, suteikiantys atvirąją prieigą tik prie atskirų straipsnių, kurių autoriai arba juos finansuojančios institucijos yra apmokėję leidybos išlaidas, o prieiga prie likusių straipsnių suteikiama tik prenumeratoriams už prenumeratos mokesťį.

8.9. **Metaduomenys** – struktūriškai apibrėžta informacija, kuri apibūdina, paaiškina dokumentą ar informacinį išteklių, nurodo jo buvimo vietą arba kitokiu būdu palengvina jo suradimą, naudojimą arba valdymą. Metaduomenys apima antraštę, autorių ir jo darbovietę, tyrimo finansuotoją, publikavimo laiką ir vietą, leidinio antraštę ir kt.

8.10. **Mokslininkas** – bet kuris akademinės bendruomenės narys, vykdamas mokslinius tyrimus, rengiantis mokslo publikaciją (straipsnį, knygą, daktaro disertaciją ir kt.).

8.11. **Oficialioji publikacijos versija** (angl. *Version of Record*)⁶ – galutinė žurnalo straipsnio versija, kurią paskelbė bet kokia organizacija, laikoma to žurnalo leidėju. Ši straipsnio versija yra deklaruojama kaip oficialiai paskelbtas straipsnis ir formaliai siejama su žurnalo išleidimo duomenimis: metais, tomu, numeriu, puslapiiais ir (arba) straipsnio identifikatoriumi. Žurnalo išleidimo duomenys visada naudojami cituojant šį straipsnį, tačiau jų rinkinys gali skirtis priklausomai nuo žurnalo.

⁴ Daugiau apie automatizuotą turinio analizę –

http://www.scienceurope.org/uploads/PublicDocumentsAndSpeeches/WGs_docs/SE_Briefing_Paper_textand_Data_web.pdf

⁵ Daugiau apie licencijas – <https://creativecommons.org/licenses/>

⁶ Daugiau apie oficialiąją versiją ir NISO standartas NISO RP-8-201x Journal Article Versions (JAV)

http://www.niso.org/apps/group_public/project/details.php?project_id=117

8.12. **Postprintas** – mokslo žurnalo, priimto publikuoti, rankraščio variantas po recenzavimo iki redagavimo, maketavimo ir prieš straipsnio paskelbimą.

8.13. **Skaitmeninė kopija** – tai galutinė autoriaus rankraščio ar leidyklos parengta elektroninė publikacijos versija.

8.14. **Žalioji kopija** – mokslinės publikacijos kėlimas į atvirosios prieigos talpyklą iškart po publikacijos recenzavimo arba paskelbimo, arba praėjus embargo laikotarpiui nustatytam draudimo periodui.

IV SKYRIUS ATVIROJI PRIEIGA PRIE DUOMENŲ

9. Mokslo duomenys, gauti vykdant projektines veiklas, paremtas viešosiomis lėšomis, turi būti saugomi atviroja prieiga pagal finansavusios institucijos reikalavimus.

10. Projekto vadovas turi užtikrinti duomenų, gautų įgyvendinant projektą, išsaugojimą skaitmeniniu formatu, o pasibaigus projektui – pateikti atvirosios prieigos talpyklai, atitinkančiai projekto reikalavimus.

11. Kiti su atviroja prieiga susiję projekto vykdytojų konkretūs įsipareigojimai nustatomi projektų finansavimo sutartyse.

12. Duomenys turi būti dedami į talpyklą, kuri suteikia pateiktiems duomenims identifikatorių ir iš karto atveria jų metaduomenis. Metaduomenys turi būti visiškai atviri, prieinami paieškai ir automatizuotai nuskaitomi.

13. Duomenys, kuriais remiantis parengtos mokslo publikacijos, turi būti atvirojai prieinami tuo pačiu metu kaip ir publikacijos. Šie duomenys turi būti prieinami talpyklose ar publikacijų leidėjų nurodytais kitais būdais ir susieti su atitinkamomis publikacijomis.

14. Mokslininkams rekomenduojama dėti duomenis į Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų duomenų archyvą (LiDA) arba Nacionalinį atvirosios prieigos mokslo informacijos duomenų archyvą (MIDAS), arba į kitą tarptautiniu mastu pripažintą ir tyrimus finansuojančios institucijos aprobuotą duomenų talpyklą.

15. Šios gairės dėl atvirosios prieigos prie duomenų (ar jų dalies) gali būti netaikomos, projektų vykdytojams pateikus tyrimus finansuojančiai institucijai motyvuotą paaiškinimą, jeigu:

15.1. duomenys nebuvo gauti įgyvendinant projektą arba mokslo publikacija nėra paremta originaliais duomenimis, t. y. jie nebuvo surinkti ir (ar) sukurti vykdant projektą;

15.2. reikia apsaugoti tyrimų rezultatus, ketinant duomenis panaudoti komercinimo ar pramonės vystymo tikslais;

15.3. duomenų atvėrimas nesuderinamas su konfidencialumo reikalavimais;

15.4. duomenų atvėrimas prieštarautų asmens duomenų apsaugos reikalavimams;

15.5. duomenų atvėrimas trukdytų pasiekti projekto tikslus;

15.6. yra kitų teisėtų priežasčių neatverti duomenų.

V SKYRIUS ATVIROJI PRIEIGA PRIE MOKSLO PUBLIKACIJŲ

16. VGTU mokslininkams (autoriams) rekomenduojama pasirinkti Auksinį arba Žaliąjį atvirosios prieigos prie publikacijų kelią:

16.1. Rinktis Auksinį atvirosios prieigos kelią žurnale, kuriame jokie mokesčiai netaikomi. Jeigu žurnale taikomas mokestis už publikaciją, Auksinį kelią rinktis tik tada, kai atvirosios prieigos leidybos išlaidas apmoka Lietuvos ar užsienio institucijos.

16.2. Pasirinkus Auksinį atvirosios prieigos kelią, pirmenybę teikti žurnalams, leidžiantiems autoriui (autoriams) išsaugoti (©) savo autorių teises ir publikuojantiems straipsnius su kūrybinių bendrijų licencija CC-BY, kuri nedraudžia toliau naudoti publikaciją.

16.3. VGTU nepalaiko Auksinio atvirosios prieigos kelio, kai straipsniai skelbiami prenumeruojamuose žurnaluose, taikančiuose hibridinį atvirosios prieigos modelį.

16.4. Pasirinkus Žaliąjį atvirosios prieigos kelią, mokslo publikacijos, parengtos projekto vykdymo metu ir (arba) po jo, gali būti keliamos į VGTU ar kitą projekte numatytą talpyklą kaip

postprintas, pataisytas pagal recenzentų pastabas, iki to laiko, kai publikacija bus paskelbta leidinyje.

17. Rekomenduojama pasirinkti talpyklą, kuri suteikia pateiktoms publikacijoms identifikatorių ir iš karto atveria publikacijų metaduomenis. Publikacijų metaduomenys turi būti visiškai atviri, prieinami paieškai ir automatizuotai nuskaitomi net kai mokslo publikacijai taikomas embargo laikotarpis.

18. Talpyklose esantys postprintai turi turėti nuorodas į oficialias versijas, kai mokslo publikacija jau paskelbta žurnale.

19. Publikuoti straipsnius žurnaluose, kurie taiko ne ilgesnį kaip 6 mėnesių embargo laikotarpį biomedicinos, fizinių, technologijos ir žemės ūkio mokslų sričių mokslo publikacijoms, o humanitarinių ir socialinių mokslų sričių mokslo publikacijoms – 12 mėnesių embargo laikotarpį.

20. Skaitmeninės publikacijų kopijos turi būti pateiktos talpyklai iš karto po priėmimo publikuoti arba taip, kaip tai reglamentuoja su publikavimu susiję dokumentai, pvz., projektų finansavimo sutartys.

VI SKYRIUS GAIRIŲ ĮGYVENDINIMAS IR SKLAIDA

21. Už atvirosios prieigos prie mokslo rezultatų gairių įgyvendinimą ir jų laikymąsi pagal savo kompetenciją atsako šie VGTU padaliniai: Mokslo direkcija, Žinių ir technologijų perdavimo centras, Leidykla „Technika“, Biblioteka (toliau – padaliniai).

22. Padaliniai prižiūri talpykloje esančių publikacijų metaduomenų atitiktį metaduomenims, pateiktiems tai pačiai publikacijai indeksuojamose duomenų bazėse, pvz., leidybai patvirtintos publikacijos metaduomenų atitiktis jau paskelbtos publikacijos metaduomenims.

23. Padaliniai rengia seminarus, renginius ir konsultuoja atvirosios prieigos klausimais.

VII SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

24. Akademinė mokslininkų laisvė rinktis leidėjus nėra apribojama šiomis gairėmis, tačiau jie skatinami rinktis atvirosios prieigos leidinius.

25. Mokslininkams rekomenduojama rinktis tik geriausius savo srities atvirosios prieigos žurnalus.
